

„Miej serce i patrzaj w serce” (A. Mickiewicz). Różne oblicza romantyzmu dawniej i dziś

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Galeria zdjęć interaktywnych](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Dla nauczyciela](#)

„Miej serce i patrzaj w serce” (A. Mickiewicz). Różne oblicza romantyzmu dawniej i dziś

Źródło: Eugène Delacroix, *Wolność wiodąca lud na barykady*, 1830, domena publiczna.

Przełom XVIII i XIX w. przyniósł radykalną zmianę w sposobie myślenia, rozumienia świata i postrzegania człowieka. Zapytano na nowo o granice ludzkiego poznania. Próbowano przeniknąć tajemnice, wobec których rozum i zmysły pozostawały bezradne. Rozpoczynająca się w ten sposób epoka zyskała nazwę **romantyzmu**.

Współczesne rozumienie romantyzmu jest uproszczone, nierzadko oparte na stereotypach, obrazujących jedynie wycinek złożonej historii. Opierając się na różnorodnych tekstach kultury, np. malarskich przykładach, można wskazać najważniejsze zmiany, jakie zaszły w mentalności i wrażliwości ludzi żyjących w początkach XIX wieku.

Twoje cele

- Przeanalizujesz genezę oraz najważniejsze założenia epoki romantyzmu.
- Omówisz symbolikę wybranych dzieł malarskich z okresu romantyzmu.
- Opisziesz, w jaki sposób współcześnie można rozumieć romantyzm.

Geneza romantyzmu

Początki romantycznego myślenia zaznaczyły się w filozofii i sztuce na początku XIX wieku, jednak jego źródła sięgają wieku poprzedniego. Wydarzenia historyczne i społeczne, które miały wówczas miejsce, spowodowały, że zaczęto zadawać sobie pytania o granice ludzkiego rozumu i poznania. Szczególną uwagę należy zwrócić na trzy zdarzenia, które do tych zmian doprowadziły.

Bezpośrednio tendencje romantyczne poprzedza sentymentalizm. Nazwą tą określa się prąd literacko-kulturowy, wywodzący się z tradycji oświeceniowej, który wbrew osiemnastowiecznemu racjonalizmowi ważną rolę przypisywał uczuciom. Owa dominacja emocji stanie się szczególnie istotna w pierwszym okresie romantyzmu, który w realiach polskich określany jest mianem „przełomu romantycznego”, a za czas jego trwania przyjmuje się okres do ok. 1830 roku, czyli momentu wybuchu powstania listopadowego. W tym czasie charakterystyczna dla sentymentalizmu uczuciowość była rozwijana przez romantyków z krajów europejskich, które nie doświadczyły zaborów, lecz zostały naznaczone chociażby rewolucją. Dobitym tego przykładem jest poemat Jezioro Alphonse’a de Lamartine, który wyraża melancholię związaną z ulotnością życia oraz tajemnicą przyrody, jak również pełne zwątpienia i pesymizmu poezje Giacomo Leopardiego, włoskiego poety, który u kresu życia zamieszkiwał u stóp wulkanu Wezuwiusz, aby rozmyślać nad kruchością ziemskiego życia.

Napoleon Bonaparte

Początki romantyzmu w Polsce

Umowną datę początku polskiego romantyzmu – czy też przełomu romantycznego – stanowi rok 1822, w którym ukazały się *Ballady i romanse* Adama Mickiewicza. Poszczególne utwory cyklu – zwłaszcza *Romantyczność* – stanowią rodzaj literackiego manifestu nowych tendencji kulturowych. Jednocześnie można odczytywać je jako głos w tzw. sporze romantyków z klasykami, toczonym pomiędzy zwolennikami owych świeżych idei, a poprzednim pokoleniem, kontynuującym myśl racjonalizmu i empiryzmu oświeceniowego.

Polemika w dużej mierze dotyczyła języka poezji. Według romantyków powinien on przede wszystkim wyrażać uczucia i niejednoznaczność świata. Temu miał służyć także [synkretyzm](#) rodzajowy i gatunkowy. Klasycy tymczasem obawiali się rozluźnienia norm rządzących literaturą, co w konsekwencji miałoby prowadzić do rozbicia obrazu świata wyznaczonego przez racjonalny porządek myśli.

Manifesty literackie – założenia romantyzmu

Wartości, jakimi kierowali się przedstawiciele „młodych”, zostały zawarte w dwóch utworach Adama Mickiewicza, które można określić mianem manifestów literackich, czyli deklaracji programowych – utworów, które przedstawiają założenia danej epoki bądź prądu.

Pierwszym z nich jest *Oda do młodości* z 1820 roku, wiersz o klasycznej formie ody, odwołujący się również treściowo do spuścizny oświecenia – pojawiają się tam m.in. nawiązania mitologiczne. Wymowa dzieła zapowiada jednak narodziny nowych idei – podmiot liryczny nawołuje bowiem do zjednoczenia, czynów rewolucyjnych, a także wskazuje młodych jako na siłę, która może zmienić oblicze świata.

Drugim, wspomnianym już manifestem, jest ballada, która znalazła się w zbiorze *Ballady i romanse* z 1822 roku. *Romantyczność* to utwór o Karusi, która utraciła ukochanego Jasieńka i przepełniona rozpaczą rozmawia z jego duchem, czym wzbudza poruszenie wśród mieszkańców miasteczka. Dzieło zapowiada najważniejsze elementy romantyzmu, które będą rozwijane w kolejnych dziełach literackich: emocjonalność, wrażliwość, problematykę śmierci, zetknięcia dwóch światów. Karusia bowiem znajduje się pomiędzy nimi: choć sama żyje, rozmawia ze zmarłym narzeczoną.

Słownik

synkretyzm

(gr. *synkrētismós* – połączenie się dwóch przeciw trzeciemu) – łączenie różnych form, elementów, rodzajów literackich lub rozbieżnych poglądów, np. filozoficznych czy religijnych

Galeria zdjęć interaktywnych

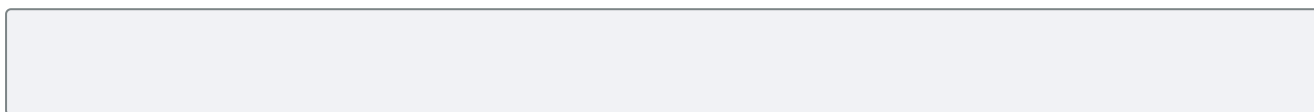
Caspar David Friedrich (1774-1840) to niemiecki malarz, uznawany za jednego z najwybitniejszych przedstawicieli malarstwa romantycznego. Urodził się w Greifswaldzie, studiował w Kopenhadze oraz Dreźnie. Wcześnie osierocony przez matkę, wychowywany w wierze chrześcijańskiej, w swojej twórczości wykorzystywał duchowe inspiracje.

Jego malarstwo stanowi dowód uwielbienia natury oraz Boga. Ważnym motywem twórczości Friedricha była także samotność, którą uważał za niezbędną do zrozumienia natury. Istotnym źródłem jego inspiracji były podróże, jakie odbywał na Rugię (1801, 1802) oraz w Karkonosze (1818). Choć oglądane pejzaże przyczyniły się do stworzenia wybitnych dzieł, Friedrich nie starał się wiernie odtwarzać tego, co widział.

Charakterystyczną cechą jego malarstwa, obok statyczności, jest samoistność krajobrazu, który nie jest jedynie tłem, jak u malarzy w poprzednich epokach, lecz staje się głównym bohaterem. Poza tą odmiennością Friedrich rygorystycznie przestrzegał zasad kompozycji, a także dopracowywał swoje dzieła od strony technicznej. Pomimo wstrzemięźliwej palety, kolorystyka przemawia z wielką siłą. Pozorny spokój bijący z obrazów po chwili budzi w widzu narastający niepokój.

Polecenie 1

Przyjrzyj się reprodukcjom obrazów Caspara Davida Friedricha. Zwróć uwagę na przestrzenie na nich przedstawione. Jakie dają one możliwości interpretacyjne?

Caspar David Friedrich *Autoportret w wieku 36 lat*, ok. 1810

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Polecenie 2

Jakie emocje wyrażają, według ciebie, pejzaże Friedricha? Zredaguj wypowiedź na ten temat.

Ćwiczenie 1

Zapisz, które elementy obrazu *Wędrowiec nad morzem mgieł* mają, twoim zdaniem, wymowę symboliczną.

Ćwiczenie 2

W podobny sposób jak w ćwiczeniu 1 przeanalizuj obraz *Zimowy krajobraz z kościołem*. Zapisz, za pomocą jakich środków romantyczny malarz przekazuje w nim swoją refleksję o świecie i człowieku.

Prezentacja TED

Polecenie 1

Na podstawie pierwszego wykładu prof. Michała Kuziaka określ, jak powszechnie definiuje się romantyzm. Zwróć uwagę, czy jest to właściwe.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DEWjFzbM4>

Film nawiązujący do treści materiału Jak dzisiaj rozumiemy romantyzm? Część pierwsza.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DEWjFzbM4>

Film nawiązujący do treści materiału Film nawiązujący do treści materiału Jak dzisiaj rozumiemy romantyzm? Część druga.

Polecenie 2

Na podstawie drugiego wykładu prof. Kuziaka wypisz obszary romantyzmu, w jakich współczesny człowiek może poszukiwać inspiracji.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: „Miej serce i patrzaj w serce” (A. Mickiewicz). Różne oblicza romantyzmu dawniej i dziś

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawnocnieniu formułowanych sądów;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przeanalizuje genezę oraz najważniejsze założenia epoki romantyzmu;
- omówi symbolikę interpretowanych dzieł malarskich;
- opíše, w jaki sposób współcześnie można rozumieć romantyzm.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Film”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Miej serce i patrzaj w serce. O romantyzmie”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstami w sekcjach „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”. Chętne osoby omawiają przeczytane informacje.
2. Chętne osoby prezentują prace, które wykonały przed lekcją. W ten sposób wprowadzamy uczniów w świat epoki romantyzmu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel inicjuje rozmowę kierowaną na podstawie pytań, które zadaje uczniom:
Jaka jest geneza romantyzmu?
Jakie były początki romantyzmu w Polsce?
Jakie były romantyczne założenia?
Uczniowie udzielają odpowiedzi na postawione pytania i podsumowują rozmowę.
2. Praca z multimedium. Nauczyciel prosi uczniów, aby dobrali się w pary i na podstawie wykładu wskazali najczęściej popełniane błędy w rozumieniu tego, czym jest romantyzm. Uczniowie krótko opisują również funkcjonowanie romantyzmu we współczesnej świadomości literackiej i kulturowej. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) pary prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udzielając także uczniom informacji zwrotnej.
3. Uczniowie indywidualnie (po zapoznaniu się z galerią interaktywną) wykonują ćwiczenia oraz polecenie nr 1.

Faza podsumowująca:

1. Mapa myśli. Nauczyciel prosi uczniów o połączenie się w pary, a następnie na tablicy zapisuje hasło: Romantyzm. Uczniowie wykonują mapę myśli, zapisując na kartkach swoje pomysły w wyznaczonym czasie. Wybrana para zapisuje na tablicy swoje propozycje wokół zapisanego hasła, po czym są one uzupełniane przez pozostałe pary, których pomysły nie zostały jeszcze zapisane.

Praca domowa:

1. Jakie emocje wyrażają, według ciebie, pejzaże Caspara Davida Friedricha? Zredaguj wypowiedź pisemną, uzasadniając swoje zdanie.

Materiały pomocnicze:

- B. Urbankowski, *Myśl romantyczna*, Warszawa 1979.
- *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, pod red. J. Bachórza i A. Kowalczykowej, Wrocław 1994.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Galeria zdjęć interaktywnych”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.